

O'ZBEKISTONDA INVESTISIYA BANKLARINI JORIY ETISH ISTIQBOLLARI

Yusupov Ruslan Muxtarovich

O'zbekiston Respublikasi bank-moliya akademiyasi tinglovchisi

Annotatsiya: *Hozirgi vaqtda axborot oqimlari O'zbekiston Respublikasi bank amaliyotida qo'llaniladigan masofaviy bank hisobvaraqlarini boshqarish tizimlarini joriy etishda muhim rol o'ynaydi. O'zbekiston bank tizimida masofaviy bank xizmatlarini taqdim etishning hozirgi holatini yanada kengaytirish choralari ko'rilmogda. Maqolada masofaviy bank xizmatlarining rivojlanishi, uning muammolari va muallifning tijorat banklarida masofaviy bank xizmatlarining rivojlanishi bilan aloqasi ko'rib chiqiladi.*

Kalit so'zlar: *Internet-banking, telefon-banking, mobil banking, mobil ilova, SMS-banking, mobil telefon, mobil internet, statsionar keng polosali internet.*

KIRISH

Har bir mamlakatda milliy iqtisodiyotni diversifikatsiya qilish va ishlab chiqarishni innovatsion rivojlantirish turli xil iqtisodiy vositalar yordamida amalga oshiriladi. Xuddi shunday, O'zbekiston Respublikasida ham ushbu natijaga erishish uchun iqtisodiyotning Real va moliyaviy sektorlarida investitsiya faolligini oshirish zarur. Ma'lumki, iqtisodiyotning Real sektorini moliyaviy qo'llab-quvvatlash ushbu sektorning yanada barqaror rivojlanishida muhim rol o'ynaydi. Ushbu masalani ijobiy hal etishda tijorat banklari faoliyati alohida ahamiyatga ega. Tijorat banklarining investitsiya siyosatini samarali tashkil etish iqtisodiyotni modernizatsiya qilish va Real sektorni barqaror rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi.

Investitsiya siyosat O'zbekiston Respublikasi iqtisodiyotiga va uning alohida tarmoqlariga investitsiyalarning zarur darajasi va tuzilmasini ta'minlashga, investitsiya manbalarini izlashga va ustuvor tarmoqlarni belgilashga yo'naltirilgan investitsiya faoliyati subyektlarining investitsiya faolligini oshirishga qaratilgan o'zaro bog'liq chora-tadbirlar majmui. ulardan foydalanish[4]

TADQIQOT USULLARI

Tadqiqot jarayonida tadqiqotning umumiy ilmiy usullari va usullari qo'llaniladi: bilishning dialektik va tarixiy usullari, qiyosiy, iqtisodiy va tizimli tahlil, ekspert baholari.

NATIJARLAR

Banklar bozorda bir tomondan investor, boshqa tomondan qarzdor sifatida harakat qilishadi. Ushbu holat likvidlikni muddati, hajmi va foiz stavkalari bo'yicha mutanosib aktivlar va majburiyatlarni boshqarishni talab qiladigan banklar uchun muhim masalaga aylantiradi. O'zbekiston banklarining Real aktivlarga investitsiyalarining og'irligi yuqori. Bir yildan ortiq muddatga bank kreditlari aholi va tadbirkorlik sub'ektlarining investitsiya xarajatlarini moliyalashtirish maqsadida beriladigan uzoq muddatli kreditlardir.

O'tish davri iqtisodiyotiga ega mamlakatlarda tranzaksion depozitlardan kalamush banklari tomonidan resurs sifatida to'g'ridan-to'g'ri foydalanish, ya'ni muddatli depozit shartnomasini tuzmasdan, ularning depozit bazasining barqarorligiga salbiy ta'sir qiladi va

likvidlik xavfini oshiradi. Buning sababi shundaki, tranzaksiya depoziti juda yuqori o'zgaruvchanlik darajasiga ega bo'lgan majburiyatdir. Mijoz tomonidan istalgan vaqtda so'ralishi mumkin. Shu sababli, rivojlangan mamlakatlarning bank amaliyotida tranzaktsion depozitlar tijorat banki uchun resurs manbai hisoblanmaydi va ular bo'yicha foizlar to'lanmaydi.

Rivojlangan mamlakatlar banklarining resurs bazasida mijozlar mablag'lari yuqori vaznga ega. Xususan, Finlyandiya va Italiyada banklarning umumiy majburiyatlarining 30% dan ortig'i mijozlar (shu jumladan jismoniy shaxslar) mablag'lariga to'g'ri keladi. Ushbu ko'rsatkich Yaponiya va Isroilda 80% ni tashkil qiladi.[5]

Rivojlangan mamlakatlarda moliya bozorining rivojlanishi munosabati bilan tijorat banklari tomonidan chiqarilgan qimmatli qog'ozlarni sotishdan olingan mablag'lar ularning umumiy resurslarida sezilarli darajada yuqori ulushni egallaydi. Ushbu manbalar asosan banklarning uzoq muddatli investitsiya operatsiyalarini moliyalashtirish uchun ishlatiladi.

Qimmatli qog'ozlarga investitsiyalar rivojlangan mamlakatlarning bank amaliyotida investitsiya faoliyatining muhim tarkibiy qismidir. Banklarning qimmatli qog'ozlarga investitsiyalari frantsuz tijorat banklarida 16,2%, Germaniyada 15,5%, Italiyada 23,8%, Buyuk Britaniyada 7,8%, Ispaniyada 23,8%, AQShda 2%, 2%, Belgiyada-6,4%, Yaponiyada - 10,2%¹⁶

Tijorat banklari mamlakatimizda investitsiya siyosatini amalga oshirishda ham muhim rol o'ynaydi. Shuningdek, xususiy sektorni rivojlantirishni rag'batlantirish, banklarning investitsiyaviy jozibadorligini, bank xizmatlarining mashhurligi va sifatini oshirish maqsadida bank sektorini tubdan o'zgartirish maqsadida 2020-yil 12-mayda o'zbekiston Respublikasi Prezidenti" 2020-2025-yillarga mo'ljallangan o'zbekiston Respublikasi bank tizimini isloh qilish strategiyasi to'g'risida" gi mazkur strategiyaning asosiy maqsadi bank tizimida zamonaviy bank tizimini shakllantirishga qaratilgan kompleks o'zgartirishlarni amalga oshirishdir. bank tizimi, banklarning investitsion jozibadorligini oshirish va yangilarini joriy etish bank xizmatlari standartlari.

Milliy iqtisodiyotda investitsiya jarayonlarini faollashtirish va unda tijorat banklarining ishtirokini kengaytirish zarurati bank tizimining iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashdagi rolini oshirish bilan belgilanadi. Banklarning investitsiya salohiyatini oshirishda ishtirok etishi bank mablag'larini investitsiya maqsadlariga yo'naltirish, investitsiya kreditlari berish, ulushli ishtirok etish, qimmatli qog'ozlar bilan operatsiyalarni amalga oshirish kabi sohalarni o'z ichiga oladi. Tijorat banklarining investitsiya faoliyati ularning moliya-sanoat guruhlarida ishtirok etishi hisobiga yanada rivojlantirilmoqda. Chunki moliya-sanoat guruhlari doirasida banklar istiqbolli investitsiya loyihalarini ishlab chiqish va amalga oshirish, qimmatli qog'ozlar bilan bog'liq operatsiyalarni tashkil etish, moliyaviy resurslarni yuqori daromadli yo'nalishlarga yo'naltirish asosida investitsiya faolligini oshirmoqda.

XULOSA

Banklarning investitsiya siyosatini samarali tashkil etish va ularning investitsiya faolligini oshirish uchun quyidagilarni hisobga olish tavsiya etiladi:

- investitsiya portfeli sifatini va tavakkalchiliklarni boshqarish amaliyotini oshirish, moliyaviy tavakkalchiliklarni baholash bo'yicha texnologik yechimlarni joriy etish hisobiga bank tizimining moliyaviy barqarorligini ta'minlash;

- investitsiya siyosatini amalga oshirishda unga ta'sir etuvchi omillarni baholash va ularning ta'sir darajasini chuqur tahlil qilish zarur;

- tijorat banklari va sanoat korxonolari o'rtasidagi moliyaviy munosabatlarni rivojlantirishga qaratilgan samarali chora-tadbirlarni amalga oshirish, xususan, banklarning korxonalarda investitsiya loyihalarini ishlab chiqish va amalga oshirishda ishtirokini kuchaytirish zarur;

- moliyaviy va sanoat kapitalining integratsiyasini ta'minlash orqali moliyaviy-sanoat guruhlarini shakllantirish;

-kapitallashuv darajasi yuqori bo'lgan tijorat banklari ishtirokida moliya-sanoat guruhlarini bosqichma-bosqich tashkil etish zarur, chunki bu holat rentabellik darajasini oshirishga va investitsiya munosabatlaridagi xatarlarni kamaytirishga imkon beradi.

Shuning uchun tijorat banklari iqtisodiyotga sarmoya kiritish uchun asosiy moliyaviy vositachi hisoblanadi. tijorat banklari orqali korxonalar va korporativ tuzilmalarni shakllantirish banklarning investitsiya faolligini oshirish, sanoat tarmoqlarini samarali va barqaror rivojlantirish hamda eng muhimi, mavjud ishlab chiqarishlarni modernizatsiya qilish uchun qulay shart-sharoitlar yaratadi. Natijada, mamlakatda yangi texnika va texnologiyalarni joriy etish orqali ichki va tashqi bozorlarga yo'naltirilgan yangi yuqori texnologiyali ishlab chiqarishni rivojlantirish, mahalliy korxonalarining raqobatbardoshligini va ularning moliyaviy barqarorligini oshirish uchun sharoit yaratish mumkin bo'ladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR;

1. O'zbekiston Respublikasining "investitsiyalar va investitsiya faoliyati to'g'risida"gi qonuni. 2019 yil 25 dekabr

2. Rossiya bank tizimi va uzoq muddatli resurslar. // "Pul va kredit". Moskva, 2013 yil. №5. 12-sahifa.

3. Bank ishi. Professor O.I.Lavrushin tomonidan tahrirlangan. M.:Knorus, 2008. 94-sahifa.